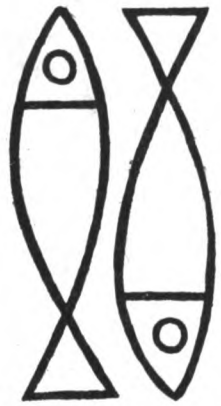

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

IK BEN . . . het licht der wereld¹⁾

Er wordt in de Bijbel veel gesproken over de wondere kracht van het geloof. De meest krasse dingen worden ervan verteld: dat het geloof de wereld overwint, dat we door het geloof een berg kunnen verplaatsen in het hart van de zee, dat het geloof ons leven anders maakt, nieuw maakt. Nooit kan 't geloof teveel verwachten.

Het moet de moeite waard zijn om na te denken over de vraag: wat is dat geloof nu precies?

Er zijn vele mensen, die menen, dat gelovig-zijn betekent: het eens zijn met een bepaalde leer; allerlei waarheden accepteren die ons in de Bijbel worden bekend gemaakt en die door de kerk in formule zijn gebracht; een rechtzinnige levensbeschouwing er op na houden. Wanneer iemand over sommige dingen anders denkt, dan zeggen we ook: hij is van een ander geloof. We spreken dan van anders denkers. Daarop ligt blijkbaar het accent: hoe denken we?

Daarin zit stellig een zuivere notie. De Bijbel zegt meermalen, dat we moeten blijven bij de gezonde leer. Het werk van Jezus en van Zijn apostelen is grotendeels geweest, dat zij onderwijs gaven: zij léerden het volk.

Maar als we niet meer zeggen, hebben we 't eigenlijke niet geraakt.

Juist, zeggen anderen, want het komt aan op een christelijk léven. Het belangrijkste is niet, dat we zuiver denken, maar dat we bijbels handelen. Een praktisch Christendom — daardoor wordt de wereld gezegend. En de voorstanders van dit praktisch Christendom wijzen erop, dat Christus ons roept om te doen de wil van God. Een praatgeloof is waardeloos — het komt aan op een daadgeloof. Jezus zegt, dat we in het laatste gericht geoordeeld zullen worden naar wat we gedaán hebben: of we zieken hebben bezocht en hongerigen hebben gevoed en ons het lot van rechtelozen hebben aangetrokken.

Inderdaad, maar als we niet meer zeggen, hebben we het eigenlijke niet geraakt. Het heeft telkens weer de aandacht geboeid, dat in het Evangelie vele uitspraken van Jezus voorkomen, die allemaal op dezelfde stereotype wijze beginnen: Ik ben het licht der wereld. Ik ben de goede Herder, Ik ben de ware wijnstok, Ik ben het brood des levens, Ik ben de weg en de waarheid en het leven — Ik ben, Ik ben, Ik, Ik.

Al deze uitspraken zijn als lichtende wegwijzers die ons richten naar een heilig centrum: Jezus Christus Zelf. Het gaat in het Evangelie om Hem. En het gaat in ons geloof om Hem.

We lezen telkens in het Evangelie: wie in **Mij** gelooft, zal leven; wie in **Mij** gelooft, zal geen honger of dorst meer hebben.

Het bijzondere van het geloof is, dat het zich richt op Hem, op Jezus Christus Zelf. Het is een persoonlijke band, een hechte vriendschap.

We hebben niet een leer lief; we zijn niet verknocht aan een christelijke praktijk; ons hart geven we niet aan een aantal principes. We hebben de Heiland lief; we zijn verknocht aan Hem; we geven ons hart aan Jezus.

Wat iemand tot een gelovige maakt, dat zijn niet zijn opvattingen ten aanzien van allerlei levensbeschouwelijke zaken — of de levensstijl die hij er op na houdt — of dat hij 's zondags naar een kerk gaat.

Het ligt veel centraler: wij hebben een Vriend gevonden; een Man is ons leven binnengekomen, Jezus Zelf. Hij heeft ons hart gewonnen; Hij heeft beslag gelegd op ons leven. Iemand heeft het eens in een paar woorden gezegd: Mijn leven is Christus.

Hoe komt het, dat dit vaak weinig realiteit is? Ik meen, dat het hier vandaan komt.

Als iemand natuurkunde of scheikunde of boekhouden wil studeren, dan zoekt hij een leraar die hem daarin wegwijs kan maken. Zo'n studie zal wel verscheidene jaren duren en al die tijd is er een contact tussen leerling en leraar. Maar er komt een moment waarop dit contact verbroken wordt. De leerling is klaar en hij houdt op leerling te zijn. Hij weet er alles van en hij heeft zijn leraar niet meer nodig. Hij kan nu zelfstandig met zijn verworven kennis opereren. Die kennis is zijn bezit geworden; daar staat hij boven, hij beheerst de zaken. En het kan zijn, dat hij nooit meer naar zijn leraar omziet.

Zo wordt door velen de band met Jezus beleefd — ik bedoel: **niet** beleefd.

We hebben van Hem gehoord. Via school of kerk of zondagsschool hebben we ons een dosis kennis eigen gemaakt. We weten ook ten naaste bij, wat er in de tien geboden staat. En met die voorraad kennis opereren we in het leven.

W. Borgdorff

Als iemand een christen ontmoet, dan komt hij in aanraking met een aantal christelijke principes of met een christelijke levensbeschouwing of met een christelijke levensstijl. Maar hij kan Jezus niet ontdekken. De persoonlijke vriendschap met Jezus is niet te tasten.

Het klinkt u misschien hard in de oren, maar als het zo is, wandelen we in de duisternis. En leven in de duisternis is een onvruchtbaar leven.

U kent misschien het verhaal van de man die wel bijzonder zuinig was, maar niet uitblonk door een overmaat van verstand. Hij verlichtte de donkere kamer door de lamp aan te draaien. Maar toen de kamer vol licht was, zei hij: zo hebben we licht genoeg, draai nu de lamp maar weer uit. Op 't zelfde moment zat hij uiteraard in het donker.

Je kunt van licht niet een voorraad aanleggen om daar een poos op te teren.

Wie licht wil hebben, kan het geen moment zonder de lichtbron stellen.

Wie de band met Jezus niet beleefd, wandelt onmiddellijk in de duisternis. Hij kan niet teren op een voorraad christelijke kennis of op een dosis christelijke levensstijl. Hij

kan er wel op teren, maar deze bezigheid voltrekt zich in de duisternis. Op hetzelfde moment wordt het leven onvruchtbaar.

Jezus zegt: Ik ben het licht der wereld. Wie Mij volgt, zal in de duisternis niet wandelen, maar hij zal het licht des levens hebben.

Jezus volgen — dat is het geheim van het christelijk leven.

Jezus volgen — dit betekent, dat de orde in ons leven radikaal wordt omgekeerd.

Want een volgeling neemt niet zelf de initiatieven, maakt niet zelf de plannen, stipfelt niet zelf de weg uit. Dat doet Jezus. Hij gaat vooraan. Hij neemt de initiatieven. Hij stipfelt de weg uit. En wij doen niet anders dan Hem volgen. Het is in de regel zo in ons leven, dat we Jezus voor óns karretje willen spannen. Dan hebben wij ons levensprogramma opgesteld — en dan vragen we, of Jezus ons helpen wil. De christelijkheid van ons leven bestaat dan hierin, dat we het een en ander willen doen in Zijn kracht, met Zijn hulp. Dat lijkt wel vroom, maar het is niet vroom. Want dan hebben we de orde omgekeerd. Dan gaan wij voorop en Jezus mag ons volgen, ons hoogstens begeleiden. En daar bedankt Hij voor. Hij gaat vooraan. En wij mogen achter Hem aan. Ons gebed zal niet moeten zijn een gebed om kracht om onze idealen en plannen te verwezenlijken. Het zal veeleer moeten zijn, dat we ons uitleveren aan Hem, aan Zijn leiding, dat we ons Hem ter beschikking stellen. Dan gaat Hij aan het werk en wij wandelen slechts in Zijn voetstappen: we volgen Hem in Zijn triumerende gang.

Ja, hoewel, ik moet u nog voor één ding waarschuwen. Wie Jezus wil volgen, moet tevoren de kosten berekenen. En de moeilijkheid is, dat de kosten niet te berekenen zijn. We weten van tevoren nooit waar we terecht komen, als we Hem volgen. Hij kan ons inzetten op plaatsen, in situaties, die we zelf beslist niet zouden verkiezen.

Maar het is de enige mogelijkheid om in het licht te wandelen. Als u Jezus volgt, klinkt tot u het verrassende woord: Gij zijt het licht der wereld.

¹⁾ De tekst van een avondoverdenking uitgesproken op 24-4-1967 voor de N.C.R.V.-radio.

DE AVOND

De avond is
mijn vriend met wie
ik wandel en
praat
Soms is er veel
te zeggen. Dan
is hij wel eens
ongemerkt geweken
en zie ik
als een vijand
de morgen in
't gelaat

Uit: Apocalypse

Jacq. Lelsz

„Kerkelijk Leven“

AANTEKENINGEN

In de tekst van het ingezonden van br. V.R. in het vorige nummer brachten we nog enkele cijfers aan, die corresponderen op de hier volgende notities.

1) We menen dat br. V.R. hier een tegenstelling maakt die er niet is. Art. 41 zegt: „De classische vergaderingen zullen bestaan uit genabuurde kerken.” D.w.z. ze worden gevormd door kerken, niet benoemd door b.v. de overheid; en voorts uit genabuurde kerken, d.i. niet door willekeur worden ze gevormd, maar vanuit de geografische nabijheid. Maar dat ze geen vergaderingen zijn van de kerken, zelfs niet gecombineerde vergaderingen van de kerkeraden, blijkt uit de bijzin: kerken „dewelke elk een dienaar en ouderling... daarheen... afvaardigen zullen.” Het zijn samenkomsten van afgevaardigden van kerken.

2) Deze afgevaardigden krijgen instructies mee. Maar dat betekent niet dat deze afgevaardigden slechts mogen handelen over hetgeen op hun kerkeraad te voren besproken is, doch dat zij niet aan de orde mogen stellen voor hun eigen kerk dan datgene dat hun kerkeraad hun opdroeg aan de orde te stellen, laat staan enige zaak een andere kerk betreffende:

3) Bijvoorbeeld: bij het vaste agendapunt, de rondvraag naar artikel 41 mag een afgevaardigde niet zonder instructie of opdracht van zijn kerkeraad over enige zaak advies vragen, bijvoorbeeld over een tuchtzaak in zijn gemeente, zoals art. 77 daarvan spreekt.

Maar als een afgevaardigde ener andere kerk, daartoe wel geïnstrueerd, het advies der classis vraagt voor een tuchtzaak in zijn kerk, de kerk van B, dan behoeft de afgevaardigde van de kerk van A toch niet te zeggen: Ik kan daarvoor niet mee spreken en adviseren, want die tuchtzaak heeft niet op mijn kerkeraad gediend.

Maar volgens art. 77 adviseert de classis in een tuchtzaak van een kerk der classis zonder dat die zaak voor de samenkomst der classis op alle kerkeraden heeft gediend en zonder dat deze hun afgevaardigden hebben geïnstrueerd.

Welnu zulk een tuchtzaak komt op de classis aan de orde via art. 77. Maar het kan ook via

artikel 31: als een gemeentelid door afhouding van het avondmaal zich verongelijkt acht en zich van de kerkeraad op de classis beroept.

4) De classis bestaat uit personen.

Net als de kerkeraad.

Dat is de overeenkomst.

Maar daarom komen de dingen nog niet in het persoonlijke vlak, noch op de kerkeraad, noch op de classis.

Het verschil is dat een ouderling op de mede door hem gevormde kerkeraad handelt krachtens zijn ambt, in dat permanente college en op al zijn vergaderingen. Op de classis, die éne classis handelt hij krachtens opdracht en volmacht als afgevaardigde, mede doende wat der classis en niet wat des kerkerads is. Der classis is het o.a. advies te geven naar artikel 77 of uitspraak te doen in een tuchtzaak b.v., naar artikel 31.

5) Hartelijk mee eens! Maar het ging over de behandeling van appèls.

6) Ook mee eens. Maar wij behoeven daarom niet puristisch te worden in ons taalgebruik. De kerkerode spreekt rustig over de classis. DE. Zo in art. 38; art. 41 (de hulp der classis); art. 47 slot (met advies der classis); art. 49 (aan de classis de hand bieden) art. 77 (met advies der classis); art. 79 (het oordeel der classis), enzovoorts.

Erger is dat men tegenwoordig officiële stukken tegenkomt, waarin staat: „De classis x, in vergadering bijeen... ”of”. „De classis zal vergaderen...”

7) En als een predikant nu naar art. 79 in beroep komt tegen het oordeel der classis, die aan zijn kerkeraad te kennen gaf: hij is der afzetting waardig? Dan is hij met zijn appèl al op de particuliere synode... Ik ben het met br. V.R. eens: één keer appèl. Maar als nu de particuliere synode het hier bedoelde appèl verwerpt dan mag toch die dienaar des Woords aan de generale synode gaan bewijzen dat de uitspraak over zijn éérste appèl bij de p.s. strijdig was met Gods Woord of de k.o.?

8) En ik blijf er bij: appèl zaken moeten niet voorbehandeld op de mindere vergaderingen.

Dat was het punt.

Voor de rest ben ik het met vr. V.R. wel eens.

G. Visee

De laatste doet sterk denken in taal en toon aan de eerste, maar het opschrift is anders en dit is veelzeggend: vrijmaking in plaats van afscheiding. Ik weet wel, dat deze Acte van Vrijmaking of Wederkeer, behalve waar zij plaatselijk is ingediend, geen officieel gezag heeft, maar men kan toch rustig aannemen, dat wie zich binnen het door haar getekende raam beweegt, voor goed vrijgemaakt kan doorgaan.

In de Acte van Ulrum staat met duidelijke woorden dat de ondertekenaars zich overeenkomstig het ambt aller gelovigen afscheiden van degenen, die niet van de Kerk zijn. Deze woorden zoekt men in de Acte van Vrijmaking of Wederkeer te vergeefs. Daarin gaat het om afwijping van het juk van een bepaalde synode en herstel van de verbroken gemeenschap der gelovigen.

Dat is wat anders dan afscheiding van degenen die niet van de kerk zijn, in overeenstemming met art. 28 N.G.B. Zo iets is de vrijmaking niet geweest en heeft zij nooit bedoeld te zijn. Dat en niet anders hebben de ondertekenaars van de Open Brief bedoeld naar duidelijk en onweersprekelijk is op te maken uit heel het verband, waarin art. 28 ter sprake wordt gebracht.

En moeten zij daarom nu op het kerkelijk schavot?

In de drie drukken van mijn boek over de vrijmaking heb ik in een afzonderlijk hoofdstuk over de vrijmaking hetzelfde betoogd: de vrijmaking was geen afscheiding en ik heb steeds gedacht, dat dit met algemene instemming geschreven was. Aan de problemen, die daar nu mee verbonden worden, heb ik toen niet gedacht. Zuiver kerkhistorische belangstelling en verdediging van recht en plicht tot vrijmaking bewoog mij toen, terwijl eveneens de kwestie van de kerkelijke goederen daarbij op de achtergrond stond.

Maar ik meende met recht en reden de zaak zo te kunnen stellen, ja haar zo te moeten stellen als een kwestie van feitelijke toedracht.

Nu bedoel ik hiermee mijn uiteenzetting van de vrijmaking niet te canoniseren. Er kunnen in de veertiger jaren best mensen geweest zijn, die met de vrijmaking zich bedoelden af te scheiden van de valse kerk en van degenen, die zij beschouwden als niet van de kerk te zijn. Vermoedelijk zijn er wel zulke lieden geweest.

Zij kunnen zich daarvoor alleen niet beroepen op de Acte van Vrijmaking of Wederkeer, die in die jaren zich een groot gezag verwierf en zij missen, dacht ik, ook het recht hun mening bindend op te leggen aan anderen.

Uit de feiten lijkt het mij onweersprekelijk dat zulken over het hoofd zien dat er in 1944 een kerkelijke revolutie **aan de gang was**, van synode-wege ingezet. Daartegen hebben wij door de vrijmaking „neen” gezegd, alle gereformeerde kerkeraden en gereformeerde mensen opwekkend hetzelfde te doen. Wij sloten onzerzijds niemand uit.

De betekenis van de vrijmaking

Het bovenstaande raakt de **feiten** van de vrijmaking.

Maar hoe staat het nu met de **betekenis** ervan? Betekent die vrijmaking nu, dat God zich opnieuw zijn volk formeerde en een rivier deed vloeien van zuiver reformatorisch leven in de herstelde kerk, die haar water over elke levensakker uitstort en dat zo, dat slechts wie in deze kerkelijke stroom leeft recht heeft op de naam van gereformeerd en recht tot deelname aan alle waarachtig gereformeerde activiteit op welk levensgebied ook? M.a.w. dat uit de kerkelijke afscheiding voortvloeit organisatorische afzondering op elk gebied, waar dat mogelijk is?

Maar de vrijmaking was geen afscheiding, zo zagen we.

Deze gedachte kan men dus niemand met een beroep op de confessie opleggen.

Hier speelt natuurlijk ook een theorie omtrent de ware kerk en haar betekenis voor heel het leven haar rol. Een theorie, naar mijn mening, die geen rekening houdt met het door allerlei zonden en ellenden gescheurd-zijn van het christen-volk, ja, van het gereformeerde volk in deze landen.

Deze theorie zet om maar iets te noemen de Christelijke Gereformeerde Kerken en het Christelijke Gereformeerde volk geheel buiten spel, ondanks de herhaalde verzekering van officieel kerkelijke zijde onzerzijds, dat we bijeen horen. Ondanks de erkenning dus van Gods werk in en aan deze kerken.

Een theorie verder, die, zo al niet van de laat-

De betekenis van de vrijmaking (2)

Naar aanleiding van de schorsing van Drs. R. Brands door de kerkeraad te Valkenburg.

De afgewezen beschouwing

De Open Brief heeft een bepaalde beschouwing over de vrijmaking afgewezen.

Ik kan, om die beschouwing weer te geven, de desbetreffende delen van de Open Brief letterlijk citeren. Ze zijn te vinden onder de kopjes „Vrijmakingsgeloof” en Ware kerk.

Maar we zijn dan nog even ver, want dan maken velen wellicht nog de grondfout: bij het lezen van wat onder het tweede kopje staat al vergeten te hebben wat onder het eerste kopje te vinden is. Bij die „velen” denk ik dan aan hen die met zulke ernstige beschuldigingen tegen de ondertekenaars van deze brief voor de dag komen.

We gaan daarom een andere weg volgen, namelijk door wat onder **beide** kopjes geschreven is samen te vatten. We krijgen dan de volgende analyse en samenvatting:

In het bederf, dat over heel de linie van het gereformeerde leven gekomen was heeft God de vrijmaking gegeven. Zij betekende een afscheiding van de vals geworden Gereformeerde kerken, een kerkreformatie, waarin de Here opnieuw zijn volk formeerde tot een zuivere kerkgemeenschap, van waaruit nu opnieuw alle waarachtig reformatorisch leven opbloeit, en zulks in organisaties van louter vrijgemaakte kerkleden. Alles wat buiten dit brede vrijgemaakte terrein valt, raakt steeds meer in verval. Wie in deze via de vrijmaking opnieuw vloeien-de levensstroom wil opgenomen worden, moet bij de vrijgemaakte kerken zich voegen.

Uit de kerkelijke vrijmaking vloeit dus ook voort een organisatorisch isolement, dat verplichtend is. Om het met een eenvoudig voorbeeld te zeggen: Wie nog lid is van de A.R., heeft

de betekenis van de vrijmaking niet verstaan en is niet goed vrijgemaakt.

Deze beschouwing wijzen de ondertekenaars van de Open Brief voor zich af. Je hierdoor laten beheersen achten zij religieus gevaarlijk, want zij zijn van oordeel, dat zo het hart licht wordt

G. Janssen

afgetrokken van het vertrouwen op de Here Christus alleen en gesteld wordt op een gebeurtenis in de geschiedenis, waaraan wij zelf hebben meegewerkt.

In dit verband spreken zij van een ideologie en van vrijmakingsgeloof.

De zaak kan, dunkt me, nu wel duidelijk zijn. Het gaat in de Open Brief niet over de noodzaak van de vrijmaking in 1944. Ook niet over de vraag, of wij, wat toen beleden werd, moeten vasthouden. Maar over de **betekenis** van de vrijmaking, over haar **consequenties** en in verband daarmee over de vraag of de kerkelijke vrijmaking naar art. 28 getypeerd moet worden als een afscheiding van hen, die niet van de kerk zijn. Dit is het scharnier, waarom heel deze beschouwing volgens de Open Brief draait.

Was de vrijmaking een afscheiding?

Ja, wat was de vrijmaking nu? Was zij een afscheiding?

In 1834 tekende de kerkeraad van Ulrum met bijna de gehele gemeente een Acte van **Afscheiding** of Wederkeering.

In 1944 werd in de Lutherse kerk door prof. Schilder voorgelezen een Acte van **Vrijmaking** of Wederkeer.

ste tijd, in de gereformeerde kerken in Nederland toch nooit of te nimmer als algemeen geldend en bindend is erkend.

Een theorie al weer verder, die uitgaat van een christus kerkbegrip en over het hoofd ziet, dat Christus van dag tot dag bezig is met zijn kerkvergaderend werk in deze wereld. Men zegt immers dat Christus zijn kerk vergadert in de bedding van de vrijgemaakte kerken, en beschikt alzo over de vrijmacht Gods, in wezen dezelfde statische kerkopvatting huldigend als de Roomse kerk. In elk geval, men nadert Rome in dit opzicht heel dicht. De breuk wordt dan ook definitief geacht.

En als men deze theorie bindend oplegt in de kerk, dan is men toch een heel end op weg naar een jaren lang door de Roomse kerk gevolgde praktijk.

Rutgers gebruikt hier het woord kerkistisch.

Hij schrijft ergens: onder onze talrijke „Geref. Vereenigingen” zal er op de honderd nauwelijks één zijn, die in hare Statuten bepaalde, dat alleenlijk leden van eene onzer Geref. kerken haar lidmaatschap kunnen krijgen. Dat zou ook wel wat al te exclusief kerkistisch zijn, of wel een uitgaan van de illusie, dat het nu nog is, als vóór 3 en 4 eeuwen, toen men overal slechts ééne kerk had die als zoodanig algemeen erkend werd.”

Moeten soms de boeken van Rutgers ook op de brandstapel?

Neen, het gaat me er niet om of men het met Rutgers eens is, maar om die andere, veel belangrijker vraag of men over wat hij hier aan de orde stelt vrijheid heeft van gedachtenwisseling, ja of neen; of dat een altijd verworpen theorie nu als een algemeen geldige bindend zal worden opgelegd zulks met een uit historisch oogpunt te wraken beroep op de vrijmaking naar art. 28 N.G.B.

Want we laten ons niet van de wijs brengen door alles wat verder in het stuk van de kerke-raad te Valkenburg in berde wordt gebracht: Het gaat in het schorsen van ds. Brands om een verschil van inzicht in de betekenis van de vrijmaking en het is duidelijk dat de kerkeraad met zijn bezwaren tegen de Open Brief zijn theorie omtrent de vrijmaking als bindend wil zien voor de bearbeiding van de gemeente; daarom moet ds. Brands er uit.

En als dit zo doorgaat zal hij de laatste niet zijn.

Gods bedoeling met de vrijmaking

Maar wat dan, zo zullen sommigen vragen.

Heeft de Here met de vrijmaking dan geen enkele bedoeling gehad? Heeft Hij die dan niet tot zegen willen stellen voor heel het leven? En lag daarin dan ook geen opdracht voor ons?

Deze vraag dient ernstig genomen te worden.

We moeten haar ook niet uit de weg gaan uit reactie tegen wat boven werd afgewezen. Uit reactie leven is altijd gevaarlijk en leidt op verkeerde wegen.

Het eerste wat hier gezegd moet worden over Gods bedoeling is dat wij niet in zijn Raadsplan hebben gekeken. Met andere woorden, ons past hier grote voorzichtigheid. Toch kan wel iets gezegd worden m.i.

We leven in een tijd van grote geestelijke verwarring, die vrijwel overal gevonden wordt en ook de gereformeerde wereld niet onaangetast laat. De Schriftecritiek maakt zich weer breed en blijft ook in de gebonden kerken niet zonder uitwerking. Ik mis in sommige publicaties de heilige schroom en eerbied, die ons tegenover de Heilige Schrift als het Woord van God betaamt, en die bijvoorbeeld bij Bavinck zo sterk gevonden wordt ook dan als hij bekent er niet in te slagen een afgeronde Schriftbeschouwing te geven.

Kort gezegd, er breekt zich een nieuwe geest baan, die ook in deze kerken velen doet schrikken en angstig doet vragen of de gereformeerde kerken haar eigen karakter wel zullen bewaren.

In politiek opzicht is deze geest ook merkbaar; men behoeft er een blad als Trouw maar op na te lezen om hiervan overtuigd te raken. Oude kaders breken stuk; er is een ander geslacht aan het woord.

Op het gebied van de gereformeerde zede heerst een ware revolutie. Dingen als bioscoopbezoeken, kaarten, contrabandbezoek en dergelijke, die vroeger contraband waren, zijn geheel in het „christelijke” leven geïncorporeerd. De tweede dienst op zondag wordt steeds slechter bezocht. De rustdag dreigt te (ver)worden tot een dag van recreatie en uitgaan.

Ik noem zo losweg maar het een en het ander.

Waarop dit alles uitloopt?

Het valt niet te ontkennen, dat de vrijmaking als kerkelijke en geestelijke worsteling bij velen een verdieping van het geestelijke leven heeft meegebracht en een zich met grotere bewustheid op de Schrift werpen dan voorheen het geval was; dat de kerk en haar leven en onze verantwoordelijkheid tegenover haar weer sterker dan voorheen naar voren kwam.

Lag hierin niet een kracht van verweer tegen velerlei verval en een verdiept-geestelijk vermogen om de nieuwe tijd met zijn nieuwe geest en velerlei vragen tegemoet te treden en zich daarin positief op de basis van de Schrift op te stellen? En was het zo niet de bedoeling van de Here om in allerlei gevaren en vaaruit geestelijk „bastion” te geven, van waaruit positieve krachten van verweer tegen de afval in het werk werden gesteld?

Dit zijn vragen, die bij ons opkomen, wanneer wij onze tijd overzien.

Het gebed had moeten zijn: Here, laat het zo mogen zijn. Geef ons de genade om overal in trouw aan Uw Woord Uw Naam te belijden en Uw wil voor het heden recht te beproeven. Bindt ons samen in heilige liefde om elkaar te helpen tot het voeren van de goede strijd en sta ons daarin bij door Uw heilige Geest. En laat ons zo bewaard mogen blijven bij U en Uw Woord, en voor vele anderen, ja voor heel ons volk tot een zegen zijn.

Maar wat voorwerp van gebed had moeten zijn is geworden stelling en theorie, onverbiddelijk uitgangspunt voor veel organisatorisch handelen; dwingende systematiek voor allerlei optreden en wie zich hier niet liet inkapselen werd gewantouwd; kerkelijk met scheve ogen aangezien en nu blijkbaar kerkelijk aangepakt: menner, we hebben met U een ernstig verschil van inzicht in de betekenis van de vrijmaking.

Vandaar de tranen en dit nu bedoeld in de letterlijke zin van het woord, want: qui non fleret? Wie zou vandaag niet wenen? Amsterdam.

NOACH EN WIJ

Dat deed de deur dicht
van de ark:
zij aten, zij dronken, zij trouwden
zij deden gewoon
of God er niet was

toen is Gods water
over Gods akker gelopen
God schreide hete tranen
tot de aarde er koud van werd

maar na verloop
van water en tijd
is vast komen te staan
op de Ararat
dat God weer een open deur geeft
en boven dien een boog
met als doelwit de hemel

zo werden Noach en wij
in de ruimte gesteld

Het is van de laatste dagen
dat de mensen weer gewoon doen
gewoon doen
of God er niet is

zij komen ons aan boord
met rake vragen
en wij slaan de plank vaak mis

Maar dit moet gezegd worden
God heeft zelf
de hand aan de balk geslagen
het is volbracht

laten wij niet meer zagen
laten wij meer en meer zingen
laten wij scheep gaan met God

de Duif is uitgelaten
van vreugde
de wind waait
waarheen zij wil
de koers staat vast
er staat geschreven

o wonderlijk Woord van God
wij hebben nog veel voor de boeg

Jaap Zijlstra

TE BERDE

Op het moment dat ik dit tik, is er nog geen oorlog tussen de Arabische staten en Israël. Als U dit leest misschien wel. Misschien ook niet. Er zal wel niemand zijn die het van te voren zeggen kan wat uit dit alles zal groeien. Intussen zijn er al wel enige lessen te trekken en een zeker voordeel te noteren.

Om met het laatste te beginnen. De aandacht is weer eens gevestigd op Israël. En met name op het onrecht dat deze staat al zo veel jaren ondergaat van de kant van Egypte. Al jaren lang houdt Egypte het Suez kanaal dicht voor Israël. Deze boosheid wordt nu verder door gevoerd met het afsluiten van Israëls toegang naar de Indische oceaan. Het is goed als dit onrecht weer eens heel nadrukkelijk onder de aandacht van de wereldopinie komt. Want het wordt hoog tijd dat aan dit onrecht een einde komt.

Duidelijk is intussen ook weer geworden dat er geen blijvende vrede in het Midden-Oosten kan groeien, als de staat Israël en de rechten van het volk der Joden op het beloofde land niet erkend worden. Ook de huidige grenzen van Israël kunnen niet zo blijven. Met name Jeruzalem behoort de hoofdstad van het land te zijn. Eerst als Israël territoriaal beter te verdedigen valt, is er op blijvende vrede te rekenen. De zwakheid van Israël zal de agressors steeds weer op de gedachte brengen Israël de zee in te jagen.

De westerse wereld heeft een ereschuld aan de Joden. Zo veel eeuwen van onderdrukking mogen nu niet culminereren in het in de steek laten van Israël. De houding van de secretaris generaal van de V.N. is een zeer trieste. Deze man wist niet hoe hard hij moest lopen om het Nasser naar de zin te maken. Het is goed dat deze mentaliteit naar voren is gekomen. Dat kan de wereldopinie ook een beetje wantrouwer maken tegen zijn andere vredesplannen. Hij is kennelijk wel in staat de dictatuur te helpen. Het is goed op zijn hoede te zijn voor deze man. Een voor de V.N. als organisatie.

Rusland heeft niet minder een ereschuld aan de Joden. De vervolging in Rusland is ook steeds erg geweest. En nog is het daar met de rechten van de joden niet goed gesteld. Desondanks schroomt Rusland niet de kant te kiezen van Nasser. Het is goed te constateren dat in het communisme dit mogelijk is. Voor alle mensen in het Westen, die van mening zijn dat er zo langzamerhand wel iets te beginnen valt met communisten, kan dit een les zijn.

Voor een christen is er meer aan de orde dat een „gewoon” internationaal conflict en de mogelijke gevolgen daar van. Israël is niet zo maar een volk. Het is het volk des HEREN, ook al wil de meerderheid in Israël daarvan niet veel weten. De roeping en verkiezing Gods zijn onbetrouwelijk. En alles wat Israël raakt, raakt daarom de christen. Mede omdat de verharding over Israël niet slechts gedeeltelijk, maar ook tijdelijk is. Wie naar de dag van onze Here Jezus Christus verlangt, let op Israël: Ik mocht j.l. zondag een voortreffelijke preek horen over Rom. 11 : 25. Die was niet alleen verhelderend maar ook vertroostend in deze bange dagen. Ook vertroostend in onze kerkelijke situatie. We werden gewezen op onze roeping bij de goeder-tierenheid Gods alleen te blijven. Nergens anders onze steun te vinden. We werden vermaand niet eigenwijs te zijn. We zijn niet beter dan Israël. Integendeel. We werden opgeroepen onze eerste werken weer te doen, opdat we Israël tot jaloersheid zouden verwekken. De eerste werken van blijdschap, eendracht en barmhartigheid, zoals die gevonden werden in de eerste christengemeente in Jeruzalem. We werden geroepen te denken op het wereldniveau van Gods kerk.

Ook voor het probleem van de eenheid tussen de christenen is er alleen maar uitzicht als we daarbij Israël in het gezicht houden. Want hun aanneming zal niet minder zijn dan opwekking uit de doden.

Amelink.

Na 116 jaar: een prins geboren

Enige lezers, die zich artikelen herinnerden ter gelegenheid van bijzondere gebeurtenissen in ons vorstenhuis,¹⁾ verzochten mij óók ter gelegenheid van de geboorte van Prins Willem-Alexander op 27 april jl. in "Opbouw" te schrijven. Ondanks een chronisch tijdgebrek (oorzaak van mijn zwijgen de laatste anderhalf jaar) wil ik daaraan gaarne voldoen.

Het voorspel

Ons volk heeft uitzonderlijk lang op deze geboorte moeten wachten. Het heeft geglimlacht om en zich ook vaak geërgerd aan de vertoning dat vele binnen- en buitenlandse journalisten niets beter wisten te doen dan in de Lage Vuursche hun tijd in ledigheid en meligheid door te brengen. Hier en daar bracht een vroegtijdig, in dit geval letterlijk een "voorbarig", bericht de mensen in opschudding. Toen enige dagen vóór de bewuste datum op sommige plaatsen al het begin van een feestviering begon, schreven sommige kranten smalend over "spontane reacties", die ook straks zouden zijn te verwachten. Er werd niet meer of minder gesuggereerd dan dat "spontaan" ditmaal "opgelegd" zou zijn. Deze cynische voorspellers zijn bedrogen uitgekomen.

De avond

Wij kwamen die namiddag op de gewone tijd thuis. Mijn tweejarig dochttertje wist mij te vertellen dat er een baby zou komen. Een algemeen gevoelen, gevoed door enige radioberichten, had ook haar al bereikt. Dan maar eens de radio aan. Laat er nu juist een politieke uitzending zijn. Een Kamerlid (velen onzer zullen zeggen: "ons Kamerlid") spreekt over Nederland en Oranje. Voor het eerst weet hij mij te ontroeren. Het is goed dit woord in de uren van spanning in zich op te nemen. En men krijgt het gevoel dat vele christenen, zeker vele moeders, pleiten in de naam van de Overste der koningen der aarde. Eten, afruimen, afwassen, nog maar eens de knop omgedraaid. Voor verbouwereerde journalisten leest een droge ambtenarenstem het communicé voor: "het leven heeft geschonken aan... een zoon." Het is even stil, vreemd stil. Het wonder is gebeurd, er is hoop voor Oranje en voor Nederland.

De uitbarsting

En dan komen de feestelijkheden, spontaner dan spontaan op gang. Men is verbaasd over de vele voorbereidingen, over wat ons volk op allerlei plaatsen had klaarliggen. En het meest hartverwarmend is de reactie van Neerlands jeugd. De volgende ochtend verschijnen de dagbladen met enorme koppen: "Nederland barstte los in spontane vreugde: 't Is een jongen!", "Feestvreugde in het hele land: Een prins van Oranje", "Hossende massa viert geboorte Prins van Oranje op straat".

En opnieuw staat men verbaasd over alles wat reeds klaar lag: de kranten leveren in hun bijdragen kostelijke artikelen over ons stamhuis, over wieg en constitutie, over geboortedagen in het huis van Oranje en ook (hoe kan het anders) over de laatste prins die in ons vorstenhuis werd geboren. "De Volkskrant" neemt een voortreffelijk stuk op over "Prinsenlevens vol tragedies",²⁾ dat besluit met: "Prins Alexander was na zijn terugkeer in Nederland schuw. Meer en meer trok hij zich terug in zijn sombere paleisvertrekken op de hoek van de Kneuterdijk en de Hartogstraat. Het tweede huwelijk van zijn vader "was hem niet welgevallig" en hij heeft koningin Emma en de prinses Wilhelmina nauwelijks ontmoet. Alexander sleet zijn laatste levensdagen te midden van zijn honden en kakatoes. Eind mei 1884 kreeg hij typhus. Op 21 juni 1884 overleed hij, de laatste kroonprins van Oranje. Tot vandaag." Ja, tot vandaag, het klinkt dankbaar en triumfantelijk.

Sinds 25 augustus 1851

Sinds deze datum — de geboortedag van de zo juist gereleveerde Alexander — was er in ons vorstenhuis geen prins meer geboren. Zijn halfzuster zou de grote koningin Wilhelmina en de laatste Nassau zijn. Met haar werd een tijdperk van vier eeuwen afgesloten. Ter gelegenheid van haar bijzetting in de grafkelder te Delft schreven wij o.m. "Welk een verschil tussen haar uitvaart en die van Alexander. Nu geen vertwijfelde hofprediker, nu geen slotscène uit een opera van Wagner. Nu marcheerden de militaire kapellen op de melodieën van Valerius. Zij er onder ons veel gebed... dat de kleindochters van de ontslapene op hun reis door het leven mogen worden begeleid door mannen van hoge geboorte, die Hem hebben leren kennen en vrezen."

Alsof de teleurstelling welke prinses Irene ons bereidde nog niet genoeg was, moest ons volk wennen aan een duitser van lage adel³⁾, die hopelijk over voortreffelijke eigenschappen en hoedanigheden beschikt om een eigen plaats in ons volk te gaan innemen. Mij dunkt dat steeds meer blijkt dat Claus van Amsberg een ideale partner is voor onze kroonprinses en het zal ons hebben ontroerd hem voor radio en televisie te horen verklaren: "Mijn vrouw heeft de bevalling uitstekend doorstaan en herstelt zich heel goed. Hiervoor ben ik God diep dankbaar". Het zou mij ook niet verwonderen als prins Claus, die ik als een man van diepe gedachten beschouw, oog heeft voor de bijzondere zegen dat er ditmaal,

P. A. Hekstra

ná zes prinsessen (Wilhelmina, Juliana en haar vier dochters), een prins ter wereld kwam. Mede door zijn rijpere leeftijd kan hij veel overzien en hij heeft, in Mecklenburg, zelfs onze prins Hendrik nog gekend⁴⁾. En het is, in ons vorstenhuis, ook een grote bijzonderheid dat een kind zijn grootvader kent, om nog te zwijgen van het opmerkelijke feit dat er nog twee overgrootmoeders in leven zijn.⁵⁾

Toeval of wetmatigheid?

Het zou teveel ruimte vergen hier weer te geven wat dagbladen schreven en wat politieke leiders uitspraken t.g.v. het heugelijke feit. Over het algemeen waren de reacties zeer positief, óók van onverdacht socialistische zijde. De reacties van ons vrije en opgetogen volk waren trouwens ondubbelzinnig. Helaas gold dit niet van de Nieuwe Rotterdamse Courant, het dagblad van de daeftige en invloedrijke kringen, óók door enkelen onzer gelezen terwille van de informatie. Daar mij van zeer nabij bekend is, hoe de gedachten, in déze krant geventileerd, gemeengoed plegen te worden onder intellectuelen en notabelen, heb ik gemeend, als abonnee een "Ingezonden" voor de rubriek "Uw mening" te moeten aanbieden. Toen het inmiddels zijn actualiteit had verloren, kreeg ik het op 10 mei terug met de mededeling dat het wegens plaatsruimte niet kon worden opgenomen. Déze liberale heren anno 1967 worden bedankt. Ons volk heeft er recht op te weten wat de zure en mopperende redacteurs schreven en wat ik meende daar tegenover te moeten stellen. Vandaar dat hier de letterlijke tekst volgt van het geweigerde **Ingezonden**:

We hebben een prinsje

"In het hoofdartikel van vrijdag 28 april jl., onder bovenstaande titel trof mij de volgende passage:

"Sinds de Restauratie hebben drie koningen de kroon gedragen. Daarna kwam aan drie vrouwen de kroon toe, drie vrouwen van wie de jongste onze Kroonprinses is. Nu is dan een erfprins geboren. Het lijkt alsof een zeker ritme onderkend kan worden. Maar dat is toeval, evenals het toeval is, dat sinds koningin Wilhelmina in de Koninklijke familie de eerstgeborenen door een negenentwintigjarige moeder ter wereld zijn gebracht. Toeval waaraan geen bijzondere betekenis kan worden toegekend."

Treffend is hier drie maal het gebruik van het woord toeval. Treffend in de zin van "de aandacht op zich vestigend", maar niet treffend in de betekenis van "doeltreffend". De hele passage is een staaltje van verbalistische en onwetenschappelijke voorlichting. Elk eenvoudig boekje omtrent de hulpwetenschap der statistiek kan ons immers leren dat van toeval of wetmatigheid niet kan worden gesproken bij drie of zes gevallen, er zijn er minstens honderd voor nodig. Voorts suggereert het geciteerde wel heel sterk dat de schrijver hier het grondmotief van zijn eigen levensbeschouwing ten beste geeft. Gezien het karakter van de hoofdartikelen in de NRC mogen we aannemen dat hier een bepaalde filosofische visie als leidraad omtrent "de laatste dingen" wordt aanbevolen. En dat terwijl de statistiek reeds lang de godin Tyche heeft ontroond. Het door de schrijver gesignaleerde heeft niets met wetmatigheid en niets met toeval te maken. Beide begrippen verliezen niet alleen wetenschappelijk maar vooral religieus hun zin wanneer men geloof in de God der geschiedenis. Deze God (van Israël) laat niet zijn hand zien in de geschiedenis maar formeert, met beide handen, alles wat geschiedt. En in dit formeren is opgenomen het gebed van hen die in Hem geloven. Een andere NRC-redacteur heeft daarvan blijkbaar ook niets begrepen. Anders schreef hij niet in "De vreugde op de beeldbuis" (zelfde nr.): "... een interview met de Groningse heer Laning, die indertijd even aan het Kamerlidmaatschap heeft mogen snuffelen. Hij verwachtte dat er veel gebeden zou worden voor de jonge Prins". Het siert de doorgaans goed geïnformeerde NRC niet zó smadelijk te spreken over de heer Laning, die — toen hij enige jaren geleden afscheid nam van de gemeenteraad — door de P.v.d.A.-burgemeester Berger een sieraad van de stad werd genoemd en geprezen vanwege zijn gevoel voor humor, zijn begrip voor andersdenkenden en zijn grote wijsheid. Overigens is de verwachting van de gereformeerde heer Laning inmiddels reeds gerealiseerd, o.m. door de rooms-katholieke bisschoppen die verzocht hebben op deze zondag in de openbare erediensten te danken en te bidden voor moeder en kind. Beide passages waren een slechte beurt voor de NRC, die ik zou willen herinneren aan een strofe uit "De Nederlanden" van Arthur van Schendel — toch zeker dichter bij de liberalen dan bij de calvinisten staande —: "Zonder dat veilig woord van Gods getrouwheid, / Door duizend monden duizend keer herhaald, / Had Nederland gewis het niet doorstaan."

Het lijkt mij goed, in deze dagen van herdenken, óók dit voor ogen te houden."

De les der geschiedenis

Zij, die bij het Woord leven, kunnen niet anders dan op een eigen manier reageren op de historische gebeurtenis van 27 april jl. Het is niet zonder zin dat in de vorige eeuw alle mannelijke Nassaus zijn uitgestorven. Zou het de Here niet hebben gekrenkt dat koning Willem I, ontrouw aan de tradities van zijn geslacht, de Afgescheidenen heeft doen vervolgen? Zou het te veel gezegd zijn dat dit tot in het derde geslacht is bezocht? En was de levenswandel van zijn zoon en die

van zijn kleinzoon dusdanig dat daarop veel zegen mocht worden verwacht? Pas in de laatste Nassau, de grote vrouw die koningin Wilhelmina was, is er sprake van een wederom aanknopen bij de woorden van de eerste Willem van Oranje en van een handelen in de geest van de koning-stadhouder Willem III. Wij weten te weinig van het hertogelijk huis van Mecklenburg en van het doorluchtige huis Zur Lippe (dat toch vele edele en vrome mannen voortbracht) om te begrijpen dat geen man uit deze huizen de troon van het koninkrijk der Nederlanden mocht bestijgen. Wij zijn blij met de reeks vrouwen: Emma, Wilhelmina, Juliana, straks Beatrix. En we zien verbaasd en dankbaar hoe een onaanzienlijk jonkersgeslacht, dat tot nu toe alleen dienende functies vervulde⁶⁾, thans een erfprins mag voortbrengen. Klinkt hierin niet iets door van Maria's Lofverheffing, die zingt van het passeren van vorsten en het aanzien van het geringe?

Het zicht op de toekomst

Auteurs van verschillende signatuur hebben óók daarover geschreven. Wij citeren uit "De Telegraaf" van 28 april de bekende Johan Fabricius: "Ik kan slechts hopen dat ons koningshuis de storm met succes trotseert. Hiervoor is van de zijde van onze vorsten wijsheid en waardigheid, eerlijke menselijkheid, noblesse de coeur, een vereiste. Zonder die eigenschappen, zonder de gave om recht tot het hart van het volk te spreken, in het hart van het volk te wonen, is het lot van de Kroon bezegeld".

En, speculerend over de toen nog onbekende naam, schreef H(uib) V(erweij) in "De Havenloods" van 5 mei jl.: "Een prins van Oranje spreekt ongetwijfeld nog tot de verbeelding van velen. Namen zijn daarbij niet onbelangrijk. Daarom moet het voor allen die het Huis van Oranje zijn toegedaan, van groot belang zijn als het prinsje zal opgroeien en bekend zal worden als Willem van Oranje. Alleen deze naam en deze titel kan bij een mannelijke troonpretendent de waarden oproepen die historisch en traditioneel met de Nederlandse monarchie verbonden zijn".

Het meest treffende dat wij lazen vonden wij in "De Schaapskooi" van 13 mei van de hand van ds. D. K. Wielenga, wiens slot wij tot het onze maken:

"Wanneer straks dit kind zal gedoopt worden mogen de gebeden der gemeente worden verhoord, dat het christelijk en godzalig moge worden opgevoed. Dit kind, deze prins, deze vorst straks, heeft ten aanzien van de kerk des Heren een zeer speciale opdracht te vervullen.

Beschermers van de vrijheid om het evangelie onverhinderd te kunnen prediken. Wanneer dit kind, deze prins, zal worden onderwezen in de geschiedenis van zijn Huis en van ons volk, moge het evenals onze vroegere vorstin Wilhelmina oog krijgen voor de gangen Gods in de geschiedenis van ons land en volk. En bedenken dat het mogelijk is, wat God genadig verhoede, dat hij strijden zal Pro Religione et Pro Libertate. Dit kind moge straks blijken te zijn een schild der aarde, waarachter zijn volk zich veilig en beschermd moge weten.

Bovenal wensen we als gemeente van Christus dat prins Willem-Alexander zich buige voor de Koning der Koningen en de Heer aller Heren."

Rotterdam, Pinksteren 1967.

- 1) bedoeld werden: De laatste Nassau, De grootheid der Oranjes, Bruidspaar en Voorgeslacht.
- 2) hierbij werd kennelijk geput uit bronnen als de boeken van de heer J. J. Bouman: Op en om Oranjes troon en: Oranje in Beeld.
- 3) gegevens o.m. in: Het huwelijk van H.K.H. Prinses Beatrix door mr. dr. drs. J. P. D. van Banning, Europese Bibliotheek-Zaltbommel 1966 en „De Nederlandse Leeuw”, no. 2/3 1966, gevuld met een magistraal artikel van de hand van mr. W. W. van Valkenburg.
- 4) Dit werd onthuld door het belgische blad „De Post” in een reeks „De Amsberg Story”. De ontmoeting vond plaats in 1933 te Doberan. Bij die gelegenheid vertrouwde de 7-jarige Claus aan de vriendelijke mijnheer uit Den Haag toe dat hij machinist bij de spoorwegen wilde worden. Prins Hendrik verbleef daar in het gezelschap van zijn oudere broer Adolf Friedrich, vriend van de in 1929 overleden opperhoutvester Wilhelm von Amsberg, grootvader van Claus.
- 5) te weten de moeder van prins Bernhard, Armgard zur Lippe-von Cramm, geb. 1883 en Claus' grootmoeder van moeders zijde Gabriele von dem Bussche-Haddenhausen, geb. 1877.
- 6) De Amsbergs hebben nimmer geregeerd, bekleedden meestal posities aan het Mecklenburgse hof of in het leger. Uit de niet-geadelde takken zijn tot nu toe middenstanders voortgekomen, die in Pommeren het smids- of bakkersvak uitoefenden. In de annalen van Nederland is de naam Amsberg twee maal eerder voorgekomen, nl. die van Heinrich Theodor, adelborst, die zich in augustus 1831 onderscheidde in de strijd om Antwerpen en Julius, die als minister van buitenlandse zaken van het hof van Mecklenburg-Schwerin in 1900 met onze minister mr. W. H. de Beaufort onderhandelde over de huwelijksvoorwaarden betr. koningin Wilhelmina en hertog Hendrik. Van deze beide Amsbergs zijn geen nakomelingen bekend. Claus is de oudste uit de oudste tak en derhalve van de Amsbergs „chef de maison”. Merkwaardig is nog dat zowel Claus van Amsberg als Pieter van Vollehoven van moederszijde vrij veel... joods bloed hebben.

synodale leer. Zij achtten die binding anti-oecumenisch en sectarisch en stredden voor de vrijheid, die er op dit punt altijd binnen het raam der belijdenis in de Geref. Kerken geweest was.

Ook over de kerk dachten wij verschillend. Vele theorieën deden opgeld. In al die theorieën trachtte men de verschillende gegevens der Schrift over de kerk tot een geheel te verenigen. Zoals men in verschillende verbondsbeschouwingen (er waren er toen niet slechts twee, maar verscheidene!) met allerlei gegevens der Schrift m.n. met de goddelijke soevereiniteit en de menselijke verantwoordelijkheid, trachtte klaar te komen, zo probeerde men ook in allerlei beschouwingen, wat de Schrift op verschillende plaatsen over de kerk zegt, tot een geheel samen te vatten.

M.n. de verbinding en de onderlinge relatie van twee zaken vroegen steeds weer de aandacht. Aan de ene kant zag men, dat de Here ons in ons kerkelijk samenkomen aan Zijn Woord en aan dat Woord alleen bindt. Maar aan de andere kant meende men, dat het niet te ontkennen viel, dat er vele ware gelovigen buiten de Geref. Kerken waren, met wie men eens aan de brui-loft des Lams zou aanzitten.

De vraag was nu, hoe men het een met het ander tot een geheel zou kunnen verbinden, zonder de Schrift en de werkelijkheid, waarin de Here zich ook openbaart, geweld aan te doen.

Met terzijdelating van allerlei variaties zou men ruwweg kunnen zeggen, dat voornamelijk drie beschouwingen ten beste werden gegeven.

1. Abr. Kuyper had de leer van de pluriformiteit der kerk gelanceerd.

Daarin had hij gezegd, dat de waarheid is als een diamant met vele facetten. Eén kerk, zo meende hij, kon de volle waarheid met al haar facetten niet geheel grijpen. Daarom moesten er wel verschillende kerken ontstaan, waarbij een of meer zijden van de waarheid haar vertolking vonden. Een veelheid van kerkelijke instituten zou dus door God gewild zijn. Velen hadden bezwaar tegen deze beschouwing, omdat zo de prikkel tot de door God gewilde en bevolen zichtbare eenheid werd weggenomen.

2. Des meeste Gereformeerden leefden echter bij de theorie — waarachter een heel gedachtencomplex school — dat de Geref. Kerken de meest zuivere openbaring van het lichaam van Christus waren. Dat zullen de meesten van ons wel voor de vrijmaking op de catechisaties geleerd hebben.

Men wilde door deze beschouwing, dunkt ons, enerzijds zijn verbondenheid met alle ware gelovigen in Christus tot uitdrukking brengen en anderzijds vasthouden aan de noodzakelijkheid van het behoren tot de Geref. Kerken.

Ook meende men, dat de kwalificatie „valse kerk” van de Ned. Gel. Bel. historisch in de eerste plaats doelde op de Roomse kerk met haar vervolging van de ware gelovigen en dat deze aanduiding niet altijd van toepassing was op een kerk, waarvan men naar zijn overtuiging geen lid zou kunnen of mogen zijn. Naast kerken, die men „vals” zou moeten noemen, waren er ook, meende men, instituten, in verschillende gradatie van zuiverheid, die men de naam „openbaringen van het lichaam van Christus” niet zou mogen ontzeggen.

3. Schilder had zeer wel oog voor de verbondenheid in Christus van de Gereformeerden met de ware gelovigen in andere kerken. Maar hij zag ook, hoe velen het niet zo belangrijk achtten tot welke kerk zij behoorden en de schriftuurlijke roeping van de beoefening van de eenheid van alle ware Christgelovigen niet verstonden. Daarom stelde hij in zijn strijd tegen het kerkelijk relativisme de eis der Schriften tot eenheid van allen, die van Christus zijn en beklemtoonde hij sterk de roeping de kerk steeds weer institueren, zoals Christus haar samenroept. Om zowel de verbondenheid met alle ware gelovigen buiten de Geref. Kerken als de gehoorzaamheid tot het samenkomen naar de wil van Christus te verdisconteren, sprak hij vaak van het „adres der kerk”. Later raakte het dynamische element van het voortdurend institueren, vooral bij vele aanhangers van de kerkbeschouwing van Schilder, door een zich meer en meer terug trekken binnen eigen kring in de praktijk des levens, helaas op de achtergrond en kwam het statische element, waartegen Schilder altijd gewaarschuwd had, weer veel meer op de voorgrond. Vele bezwaarden konden zich in de dagen van de vrijmaking niet vinden in de kerkbeschouwing van Schilder. Mede daarom maakten sommigen van hen zich niet vrij. Vele anderen, die het er ook niet mee eens waren (uit de kringen van oud-A, aanhangers van de Wijsbeg. der Wetsidee, Kuyperianen), lieten dit niet zo zwaar wegen en maakten zich vrij. Zij werden immers aan Schilders gedachten niet gebonden en Schilder streed toch voor een oecumenisch-Gereformeerde Kerk, waarin veel ruimte was. Zo dachten wij bij de vrijmaking reeds verschil-

„Over verloochening van de vrijmaking”

Men verzocht mij een stuk van de Perschouw uit het nummer van 9 november 1962 opnieuw te laten afdrukken, omdat het nog actueel is. Ik had daar geen bezwaar tegen. Het daarin opgenomen artikel is van ds. Brands van Oegstgeest. Het wordt herplaatst met enkele correcties.

In enige van onze bladen lazen wij de laatste tijd het een en ander over een verloochening van de vrijmaking. Wellicht is het wenselijk over deze zaak enige opmerkingen te maken. Misschien kan het iemand helpen.

Toen wij ons van de synod. besluiten en tucht-oefeningen van 1944 vrijmaakten, deden wij dat met verschillende motieven. Velen verzetten zich toen tegen de binding aan de verbondsbeschouwing der synode. Zij wilden wel kerkelijk samenleven met hen, die de synodale verbondsleer aanhingen, maar zij wilden er niet als aan een dogma aan gebonden zijn. Want zo werd een theologische beschouwing, meenden zij, tot leer der kerk verheven en werden de kerkgrenzen willekeurig verengd (K. Schilder). Anderen verwierpen de leerbeslissingen niet

zozeer om de binding er aan, als wel om de on-schriftuurlijke inhoud van de leer van de synode.

Weer anderen hadden geen oordeel over de leerbeslissingen of waren het er wel mee eens of meenden ze wel te kunnen dragen, maar hadden tegen de kerkrechtelijke handelingen der synode onoverkomelijke bezwaren.

In het feit, dat wij ons uit verschillende motieven vrijmaakten, zat al stof voor grote moeilijkheden tussen de vrijgemaakten onderling. Schider streed er b.v. voor, dat dezelfde ruimte, die er altijd in de Geref. Kerken geweest was, zou blijven bestaan. Maar wanneer anderen met hun bezwaar tegen de h.i. on-schriftuurlijke inhoud van de synodale leer gelijk hadden, zouden de Geref. Kerken niet meer de ruimte, die er op dit punt altijd geweest was, kunnen handhaven en dus zich zelf niet meer gelijk kunnen blijven.

Maar deze zaak werd toen niet verder onder ogen gezien. Samen keerden wij ons tegen de leerbeslissingen en tucht-oefeningen. Dat verenigde ons.

Wij geloven niet mis te tasten, wanneer wij zeggen, dat het de overgrote meerderheid van de vrijgemaakten ging om de binding aan de

lend over de synodale verbondsleer en over de kerk.

Ook over de vrijmaking zelf dachten wij niet gelijk.

Sommigen tekenden de door Schilder opgestelde Acte van Vrijmaking. Maar die dat deden, vormden slechts een gedeelte van de vrijgemaakten. Er waren ook velen, die per se niet hun handtekening onder deze Acte wilden zetten, hoewel zij zich van harte vrijmaakten. Hoevelen stelden zich alleen maar achter hun kerkeraden, toen deze zich vrijmaakten van de besluiten en tuchttoefeningen der Gen. Synoden en later, toen dat nodig bleek, van het kerkverband, om met andere kerken, die dat eveneens gedaan hadden, het samenleven der Geref. Kerken voort te zetten. Zij tekenden nimmer de Acte van Vrijmaking. Schrijver dezes deed het evenmin. Men mag daarom ook niet, zoals in sommige van onze bladen de laatste tijd gebeurde, doen, alsof alle vrijgemaakten aan dit stuk gebonden zijn.

Wij zagen dus dat er reeds van de vrijmaking af al een verschil was in kijk op de Syn. kerken en op de vrijmaking.

Dit verschil werd nog verdiept, toen sommigen later gingen zeggen: De Here Zelf heeft scheiding gemaakt tussen de synodalen en ons. Wij zagen dat eerst zelf ook niet. Maar de Here heeft kennelijk ons willen uit leiden, om ons en ons nageslacht te bewaren voor het verval in de synodale gemeenschap.

Maar vele broeders meenden en menen nog, dat deze redenering naar historisme riekt. Het „daar is geschied” mag nimmer op een lijn gesteld worden met het „daar is geschreven”. Het is bovendien vaak erg simplistisch uit „wat geschied is”, zo zonder meer Gods wil af te lezen. Ook hebben wij in de leerbeslissingen en tuchttoefeningen te doen met zondige daden van mensen. Wij kunnen ons soms uit overmacht bij zondige daden van mensen moeten neerleggen en moeten bukken voor de feiten. Maar ons protest moet blijven uitgaan tegen die zonden. De Here heeft ons kracht gegeven om neen te zeggen tegen de sectarische bindingen. Maar waartoe? „Kennelijk” om gewoon Geref. te blijven en een ruime oecumenisch-Geref. Kerk te blijven, waarin dezelfde ruimte was als voor de vrijmaking. Dat kunnen wij duidelijk kennen. En dat moeten wij nu aan de synodale kerken en ook aan elkaar als vrijgemaakten voorhouden.

Deze verschillen in kerkbeschouwing en kijk op de vrijmaking (de verschillen over de leerbeslissingen bleven sluimeren) gaven de eerste tijd na de vrijmaking nog niet zoveel moeite. Zelfs vond het besluit van onze Generale Synode van Groningen in 1946 inzake het verzoek van de Syn. kerken tot samenspreking, vrij algemene instemming. Onze synode wilde wel samenspreken. Maar op bepaalde voorwaarden. Want daardoor zou een duidelijke situatietekening verkregen worden. En deze werd praktisch algemeen noodzakelijk geacht.

Werkelijke moeiten kwamen er pas, toen de zaken van de „doorgaande reformatie” steeds meer de aandacht gingen vragen en men samenspreking met de Syn. kerken op bepaalde gronden ging afwijzen. De broeders, die de kerkbeschouwing van Schilder in het geheel niet of niet geheel konden aanvaarden en de vrijmaking bleven zien als een acte van trouw aan het gewoon-Geref.-blijven, zagen het ethisch conflict niet zoals dat door sommigen gesteld werd. Zij bleven lid van de A.R.-partij, waren voor samenwerking en zagen de Syn. Kerken niet als valse kerken. Zij wilden met deze kerken samenspreken om alles, wat in hun vermogen was, te doen om de leerbeslissingen en tuchttoefeningen opgeheven te krijgen.

Het bevorderde de onderlinge verhoudingen bepaald niet, dat men toen allerwege in de kerken van deze broeders ging zeggen, dat zij „niet goed” waren en men hen ging beschouwen en behandelen als vrijgemaakten van de tweede soort, zijn wantrouwen deed gevoelen en ook openlijk uitsprak en hen weerde uit de pers en uit de ambten.

Men zegge toch niet, dat dit niet geschiedde. Met vele bewijzen zou het een en ander te staven zijn.

De broeders werden, indien al niet theoretisch maar dan toch wel in de praktijk, tweede-rangsleden, die niet in alles gelijke rechten hadden als de andere broeders. In de werkelijkheid van het kerkelijke leven werd het aanhangen van een bepaalde kerk- en vrijmakingsbeschouwing een toetssteen voor zuiverheid en betrouwbaarheid.

En predikant onzer kerken bracht dit eens op een vergadering volkomen duidelijk onder woorden door te stellen, dat de broeders voor hem in de ambtelijke dienst, waren als Baptist en aanhangers van het Duizendjarige Rijk, die hij wel als gewone leden der kerk zou kunnen accepteren, maar tegen wier verkiezing tot ambtsdragers hij onoverkomelijke bezwaren zou hebben.

Toen bij heel deze situatie nog een Jehusijver en zelotisme van sommigen kwamen — Schilder heeft tegen het einde van zijn leven daar veel

verdriet van gehad en er zo ontroerend tegen gewaarschuwd — werden de verhoudingen steeds meer gespannen.

Sommige van de broeders, die veel goeds zagen in de kerkbeschouwing van Schilder en de „doorgaande reformatie”, verstonden dat men zo niet mocht handelen met de broeders, die anders dachten. Zij begrepen, dat men zo bezig was, de ruime Geref. Kerk, waarvoor in de vrijmaking gestreden was, te verliezen. Toen zij dat ook hardop zeiden en daarin partij trokken voor de broeders, die men h.i. onrecht aandeed, werden ook zij verdacht en als „niet goed” beschouwd.

Nu zou men kunnen zeggen: Schilder heeft ons geen verbonds- en kerkbeschouwingen gegeven. Hij heeft ons de realiteit van het verbond en van de kerk weer leren zien en leren prediken. De synodale theorie over het verbond en de leer, dat de Geref. Kerken de meest zuivere openbaring van het lichaam van Christus zijn, waren beschouwingen.

Al zouden wij dat, voor zover het Schilders leer over de kerk betreft, niet voetstoots willen toegeven, wij zullen dat laten rusten. Laten wij dus maar zeggen, dat Schilder geen verbonds- en kerkbeschouwing gegeven heeft en de anderen wel. Maar waarom streden wij dan in de dagen van de vrijmaking slechts tegen de bindingen aan de synodale verbondsbeschouwing en wilden wij gaarne met de broeders, die deze beschouwingen aanhingen, kerkelijk samenleven als met gelijkberechtigde leden, wanneer wij er maar niet aan gebonden werden en handelen wij in de praktijk niet zo met de broeders, die aan een kerkbeschouwing vast houden, die zij altijd al aanhingen, terwijl zij er ons niet aan binden?

Is het niet te verstaan, dat zulke broeders, die in de vrijmaking voor een ruime, anti-sectarische, oecumenisch-Geref. kerk gestreden hebben, zich gedrukt voelen en zuchten: Wat is er van de vrijmaking overgebleven? In 1944 werden wij officieel gebonden aan bepaalde beschouwingen aangaande het verbond. Maar nu officieus en in de praktijk van het kerkelijk leven aan bepaalde kerk- en vrijmakingsbeschouwingen. Wij zijn hard op weg, dat, waarom het in de vrijmaking ging en waarvoor wij gevochten hebben, te verloochenen.

De moeite der broeders wordt nog vergroot door de uitspraken van de synode van Assen. Maar achter deze beslissingen ligt weer de kerken- en vrijmakingsbeschouwing, die deze broeders niet kunnen aanvaarden. Men heeft hun echter gezegd, dat zij Assen moeten aanvaarden en aan deze besluiten gebonden zijn. En men bedreigt zelfs hier en daar de broeders met schorsing, wanneer zij hardop durven zeggen, dat zij zich

R. Brands

in de besluiten van Assen niet kunnen vinden. Het is, dunkt ons, wel te begrijpen, dat onze broeders klagen over een verloochening van de vrijmaking door de andere broeders.

Maar ook de andere broeders beschuldigen de eersten van verloochening van de vrijmaking. Zijn klagen er over, dat de broeders niet verstaan hoe de Here in de vrijmaking richtend is tussen beide gekomen en hen uitgeleid heeft uit de valse kerk en wat de mensen ten kwade gedacht hebben, ten goede heeft gedacht. Bedroefd zijn zij, wanneer de anderen zeggen, dat er niet veel verschil is tussen de Syn. en de Vrijgemaakte Kerken. Want dat het niet zo erg veel scheelt of je van de kat of van de hond gebeten wordt. En zij achten het een verloochening van het werk des Heren met de Syn. Kerken op grond van de besluiten van de synode van Utrecht, te willen samenspreken. Want de Utrechtse synode heeft de Vrijmaking niet erkend als een werk Gods.

Zo is er dus wederzijds een klagen over verloochening van de vrijmaking.

Wij hebben al gezien, dat het de meeste broeders in de dagen van de vrijmaking ging om een ruime oecumenisch-Geref. Kerk en zij zich daarom verzetten tegen de binding aan de synodale verbondsbeschouwing. Zij wilden gewoon Geref. blijven. Een deel van hen is aan deze inzet van de vrijmaking trouw gebleven en verzet zich daarom tegen een feitelijke binding aan een kerk- en vrijmakingsbeschouwing van de andere broeders in de praktijk van het kerkelijk leven.

Een andere groep broeders, kleiner in getal dan de eerste, zag de vrijmaking van het begin af heel anders. Zij beleefden daarin een genadige uitleiding Gods uit de valse kerk, die reeds lang verdorven was en hen had verdrukt. Ook zij zijn zichzelf gelijk gebleven. Zij menen ook dat de gang van zaken in de Syn. Kerken hen in het gelijk gesteld heeft.

Velen zijn in de loop der jaren na kortere of langere tijd in hun zicht op de kerk en de vrijmaking veranderd en min of meer tot de visie van de tweede groep broeders overgegaan. Zij hebben hun oorspronkelijk standpunt prijs gegeven en streven nu naar een kerk met de h.i. enige schriftuurlijke verbonds-, kerk- en vrijmakingsbeschouwing. Zij doen vaak ook alsof hun beschouwingen alleen wettig in de vrijgemaakte kerken zijn.

Indien de dingen zo liggen, zal men verstaan, dat men aan weerszijden zeer voorzichtig moet zijn met de beschuldiging van verloochening van de vrijmaking.

Er zijn inderdaad broeders, die van het begin af in de vrijmaking veel meer gezien hebben dan een strijd tegen de binding aan de synodale verbondsbeschouwing en een worsteling om de ruime Geref. Kerk te behouden. Zij spraken aanstonds reeds van een uitleiding uit de valse kerk. Wanneer zij vandaag in die lijn verder gaan, kan men niet zeggen, dat zij de vrijmaking verloochenen.

Er zijn ook broeders — en dat was oorspronkelijk de overgrote meerderheid van de vrijgemaakten — die zich verzet hebben tegen de binding aan de synodale verbondsleer uit anti-sectarische motieven om dezelfde Geref. Kerken te houden. Wanneer een aantal broeders op grond daarvan zich vandaag nog steeds verzet tegen een kerk- en vrijmakingsbeschouwing, die nimmer de hunne is geweest en daardoor in de moeite komt en klaagt, dat wij niet veel beter doen dan de Syn. Kerken en bezig zijn de vrijmaking prijs te geven, dan kan men eveneens niet zeggen, dat zij de vrijmaking verloochenen. Want van de aanvang af waren er verschillende motieven bij de vrijmaking in het spel en heeft de een wat anders in de vrijmaking gezocht en gedaan dan de ander. Wel moet geconstateerd, dat een groot deel van de mensen, die eerst alleen bezwaar had tegen de binding aan de synodale leer en streed voor een ruime Geref. Kerk, van gedachten is veranderd en de vrijmakingsbeschouwing van de andere broeders is gaan volgen.

Het is daarom de vraag of men wel kan spreken van de vrijmaking en of het niet beter is te zeggen, dat er verschillende soorten vrijmaking geweest zijn. Als dat waar is, kan men ook niet spreken over verloochening van de vrijmaking.

Wij zouden ons artikel hier kunnen eindigen. Wij wilden iets zeggen over verloochening van de vrijmaking en hebben dat gedaan. Maar juist de erkenning, dat de vrijmaking van de aanvang af tweelingen in haar schoot gehad heeft, doet ons de grootte en diepte van de huidige verschillen zien. Wij zitten allen met de problemen, die hieruit zijn voortgekomen. De tegenstellingen lijken onverzoonlijk en niet te overbruggen. Zij liggen in het verschillend soort vrijmaking van de een en van de ander. Daarom laat zich de vraag niet onderdrukken: Hoe komt dit been ooit in het lid. Kan dit ooit goed komen? Wij menen op deze vraag bevestigend te moeten antwoorden. Maar hoe kan het goed komen? Door samen biddend voor de Schrift te buigen. Wat leert de Schrift ons dan in dezen?

Laten we een paar dingen kort noemen.

De Schrift leert ons dat wij de feiten moeten kennen en met beide benen in de werkelijkheid moeten gaan staan. Daarom moeten wij de feitelijke toedracht van de vrijmaking goed kennen en weten dat er verschillende soorten vrijmaking geweest zijn. Die wetenschap zal ons reeds voor veel discriminatie van de broeders behoeden.

Vervolgens zullen wij niet vergeten, dat wij naar de Schrift alle liefdeloosheid, onverdraagzaamheid, zelotisme en alle overschatting van menselijke beschouwingen zullen moeten bestrijden.

Verder zullen wij moeten bedenken dat de Schrift ons de N.T.-ische gemeenten tekent als kerken, waarin over vele belangrijke vragen verschil van mening heerste en dat de Schrift voor die verschillende meningen ruimte laat.

Tenslotte, wij zullen met en voor elkaar biddend, ernstig moeten worstelen om tot eenheid van gevoelen te komen. Daarbij zullen wij elkaar veel ruimte moeten geven en elkaar vooral niet mogen binden, waar de Schrift niet duidelijk bindt.

Die weg moeten wij, dunkt ons inslaan. Indien wij dat niet doen en deze dingen weigeren, dan zullen wij, vrezen wij, — wij zeggen nu niet meer: de vrijmaking, maar ons kerk-van-Christus-zijn verloochenen.

In verband met dit artikel van ds. Brands willen we de volgende opmerkingen maken:

1. In de strijd van de bezwaarden — de latere vrijgemaakten — lag inderdaad het hoofddoel op het zich verzetten tegen de **binding** van de Kerken door de Synode aan wat niet in de Schrift werd geleerd en daaruit ook niet kon worden afgeleid. Dit blijkt zonneklaar uit de Verklaring van Gevoelen. Daarin wordt immers duidelijk gezegd: „Wil iemand de kinderen der gelovigen voor „wedergeboren en in Christus geheiligd” houden,

dan willen wij aan een ieder hierin volkomen vrijheid laten. Wij hebben er evenwel ernstig bezwaar tegen, dat de kerken ten aanzien van dat „houden voor” haar leden in hun consciëntie binden door een confessionele uitspraak.” Over deze zinnen is destijds lang en uitvoerig besproken. En alle vooraanstaande bezwaarden van die tijd hebben onder dit stuk hun naam gezet. Ook b.v. Prof. Greijdanus. En Prof. Schilder, die op zijn onderduikadres kon worden bereikt, heeft met deze woorden ook zijn volkomen instemming betuigd. En we moeten het nooit vergeten: wij, de bezwaarden van die tijd hebben dat gezegd voor God, de kerk en de wereld! Het was een woord waarover we wilden stáán. Het was een eed.

2. Inderdaad waren er in de ongedeelde kerken verschillende beschouwingen omtrent de kerk. En ze waren wel ongeveer zo als ds. Brands ze tekent. Wie in de dertiger jaren meeleefde weet hoe Prof. Schilder polemiseerde juist ten aanzien van de kerk. Maar en dat moeten we niet vergeten: toen Prof. Schilder en Prof. Vollenhoven hun rapporten over de in geding zijnde leerkwesities opstelden — en daaronder was er ook een over de pluriformiteit der kerk — hebben ze niemand beschuldigd van afwijking van de confessie. Ook Prof. H. H. Kuiper en Prof. Hepp niet. Op verzoek van de eerstgenoemde hoogleraren heb ik de destijds ten huize van Prof. Vollenhoven — daar zijn de rapporten opgesteld, Prof. Schilder logeerde daar dagen lang — meegewerkt aan de opstelling van die rapporten. Ik weet daar alles van. Zeer bewust en opzettelijk heeft men niemand hier beschuldigd. O.a. om de vrije discussie over de kerk, die nog maar net begonnen was, niet te belemmeren. En hoe dikwijls heeft Prof. Schilder het niet in openbare vergaderingen gezegd: ik ben het in heel veel dingen niet met Prof. H. H. Kuiper en Prof. Hepp eens **maar ik wil ze niet uit de kerk hebben!** Het ging de bezwaarden van die dagen inderdaad om de bewaring van het oecumenisch karakter van de kerk, om het waken tegen alle sectarisme. De kerken leefden in die dagen zoals terecht gezegd is „op de grens van kerk en secte”. **Wij wilden kerk blijven!**

3. De vrijmaking geschiedde voort inderdaad uit verschillende **motieven**. De meesten van hen die zich vrijmaakten verzetten zich tegen de „binding” dat was voor hen de kwestie. Er waren ook velen die uitsluitend „kerkrechtelijk bezwaard” waren. Ik herinner me een gesprek dat Prof. Schilder en ik hadden met een broeder, die wat de leer trof geheel Kuiperiaans was, maar de wijziging in het kerkrecht zoals de synode die bewerkstelligde hartgrondig verwierp. Prof. Schilder verzeekerde hem dat dit zijn vrijmaking in niets in de weg stond. Zoals er verschillende motieven waren voor de vrijmaking, zo waren er vele verschillende **wegen** die daartoe leidden. De Akte van Vrijmaking heeft daarbij lang niet altijd gefunctioneerd. Trouwens die was ook allereerst berekend op de individuele vrijmaking van „leden (of oog regeerders) der Gereformeerde Kerken”. Niet op die van kerkeraden als geheel.

4. In de akte van vrijmaking worden de gebonden kerken nergens „valse kerken” genoemd. Men vindt dat woord er in het geheel niet in. Dat is zeer opzettelijk geschied. Ik weet dat weer uit de eerste hand. Men moet met die kwalificatie valse kerk zeer voorzichtig zijn, zei Prof. Schilder meermalen. Van ruwe globaliserende kwalificaties moest Schilder niets hebben. Men leze maar eens wat hij vlak voor zijn dood over de idee valse kerk schreef. Het hanteren van het begrip „valse kerk” door sommigen lijkt soms, zo zei hij eens, op het hanteren van een scheermes door een aap!

5. Onder de bezwaarden en vrijgemaakten uit de veertiger jaren leefde de diepe, blijde overtuiging, dat God in zijn genade zijn Geest reformerend in de kerk liet uitgaan, na een lange en gevaarlijke inzinking van het kerkelijke leven in de eerste decennien van deze eeuw. God gaf ons een nieuwe kijk op de realiteiten van het verbond, het geloof, de doop, de genade, de mens. Hij opende onze ogen voor allerlei, in oorsprong heidens, gedachtengoed, dat in de kerk, in het geloof, het leven en de theologie, ondanks de grote reformatie was blijven doorwerken en zijn funeste invloed bleef uitoefenen. Hij gaf ons besef van het gevaar van de loslating der confessie. En van het niet minder groter gevaar van het confessionalisme. We leerden o.a. zien, dat de verbondsconstructie, het gemene-gratie-project en de kerkbeschouwing van Kuipers kritisch moesten worden bezien; dat we de substantiële ziel moesten loslaten. En dat we ook in de wijze van binding en handhaving van de belijdenis schriftuurlijk moesten zijn. Wij wilden niet spreken van „op grond van Schrift en belijdenis”, zoals de synode van 42/43 had gedaan,

maar van „op grond van de Schrift en in overeenstemming met de belijdenis”. Dat God ons op deze wijze reformatie schonk was ons een oorzaak van onuitsprekelijke vreugde. En die vreugde leeft nog in ons, met onverminderde kracht.

6. Het was ook een reden van grote dankbaarheid en blijdschap en is dat steeds gebleven, dat, toen de kerkelijke crisis in de veertiger jaren haar hoogtepunt bereikte de HERE de genade gaf om, zonder op de gevolgen te letten, „neen” te zeggen tegen wat niet naar zijn wil was. En om daardoor en daarna het kerkelijk leven op de oude voet voort te zetten. Dat wil zeggen: in de volstreekte binding aan het woord van God en de daaraan secundaire gereformeerd-confessionele, binding aan belijdenis en kerkorde.

7. In de bezwaarden en vrijgemaakten leefde destijds ook — in hoeverre en in wie precies is niet uit te maken — het besef van zonde en schuld ten aanzien van wat in de kerk had plaats gevonden. Er was in hen een solidariteit van zonde en schuld ten aanzien van heel de toestand der kerk ook ten aanzien van wat de synoden deden. Het was een nodig en ook een zeer goed ding, dat in de akte van vrijmaking daarvan werd gesproken. Men leest daarin een royale erkenning van eigen schuld aan de kerkelijke malaise en er wordt daarin ook vergeving daarvoor ingeroepen bij de Hemelse Vader. De klemmende vraag komt ook nu nog steeds tot ons: Leeft in u dat schuldbesef nog?

8. In de bezwaarden en vrijgemaakten leefde in de veertiger jaren algemeen ook de geloofsovertuiging, welke door Prof. Greijdanus aldus werd vertolkt: „De kerk bestaat uit mensen... Het zijn mensen, die door God ter zaligheid zijn verkoren, door de Zoon Gods zijn vrijgekocht, door Hem worden geroepen en vergaderd, begiftigd met de vergeving van zonden, vernieuwd door de Heilige Geest, gebracht tot het dienen van God met het ganse hart en leven, hoezeer dan hier nog slechts in beginsel, en eens bekleed met volle heiligheid. **Elk waar gelovige behoort tot de kerk...** Daar bedoel ik alle uitverkorenen Gods mee; die vormen samen de kerk. Ik heb het niet over de openbaring van de kerk in een bepaalde groep. **Elk waar gelovige is lid door Gods werking in zijn hart van het lichaam van Christus.**

9. In de bezwaarden en vrijgemaakten leefde in de veertiger jaren evenzo algemeen de geloofsovertuiging welke Prof. Schilder aldus vertolkte: „Die machtige werkelijkheid, dat het feit der **kerkvergadering** en het feit der **zonden-vergeving samengaan** en samenwerken, trilt ook na in de confessie: **dat er buiten de kerk geen zaligheid is**. Dat kan nooit zijn, dat men leden uitschakelt van afgescheiden

C. Veenhof

kerken, want ook buiten onze kring kent God de zijnen, maakt Hij ze zalig en Hij roept vrij naar zijn eeuwige zalen toe, ook uit hen, die nooit de kerkmuren van binnen hebben bekeken, ook uit hen, die op zolder zitten, apart gebleven met een boekje in een hoekje... Ik kan nooit de kerk geven van die echte kerkgrenzen. God eert het **instituut**, verplicht daartoe ook ons, maakt er een consciëntie-zaak van voor mij, maar Hij blijft vrij van zijn kant. Hoewel Hij ons bindt aan de eis van kerkvergadering, is Hij toch **vrij** van zijn eigen wetten en Hij kan roepen waar Hij wil roepen, hoeren en tollenaars en zondaars, gelijk Hij ook doet. En de stroom, die bij ons is, kan Hij doen verzanden en doen uitgaan naar een andere plaats!

10. In de bezwaarden en vrijgemaakten der veertiger jaren leefde in de veertiger jaren de rotsvaste overtuiging, dat de vrijmaking betekende het binden van de kerk aan niet anders dan aan de Heilige Schriften, als akkoord van kerkelijke gemeenschap, aan de drie formulieren van enigheid. **Iedere officiële of officieuze binding aan iets méér hebben ze van ganser harte verfoeid**. Dat was juist het kwaad dat ze aan de synoden verweten. Het op welke manier ook verzwakken van de genoemde regel was en is in hun ogen een wezenlijke verloochening van de vrijmaking.

11. In de bezwaarden en vrijgemaakten leefde in de veertiger jaren de vurige hoop dat de synoden hun rigoreuze besluiten **niet** zouden doorzetten. Daarvoor werd op onze samenkomsten en ook door ons persoonlijk vurig gebeden! Ik herinner me nog met welk

een vreugde Ds. F. de Vries mij opbelde toen hij gehoord had dat de synode „meer ruimte” had geschonken aan de bezwaarden — het bericht bleek later helaas niet juist te zijn. Wij wilden zielsgraag met **heel** de kerk van die dagen en met **alle** broeders daarin — hoe verschillend ze ook dachten — verenigd blijven. Wij hebben nooit op een scheuring aangewerkt. Daar tot het laatste toe niet in willen geloven. En toen die toch kwam beschouwden we die in meer dan één opzicht als een ramp.

12. Een bittere zaak in de vrijmaking was ook — vooral voor de herders en opzieners der kudde — dat tien- of honderdtallen, ja soms duizendtallen der aan hun zorg toevertrouwde schapen der kudde, veelal als gevolg van onwetendheid of valse voorlichting de weg der gehoorzaamheid niet bewandelden en zich aan hun opzicht onttrokken. Wie dat niet heeft doorleden zal het nooit kunnen verstaan. Al deze honderden en duizenden blijven de echte „herders” en „opzieners” onvergetelijk. Ze zaten met hen aan éézelfde Avondmaalstafel en beleden steeds weer met hen één te zijn in hun Heer Jezus Christus. Evenmin als een echte vader en moeder hun ontrouwe kinderen ooit kunnen vergeten, evenmin kunnen die herders en opzieners hun vroegere medebroeders en -zusters vergeten. Zij hebben ze daarom ook steeds vastgehouden in hun geloof, hoop en liefde. Ze zijn voor hen blijven bidden. Ook hiervoor dat zij weer, in de weg van vergeving, verootmoediging, wederkeer, met hen verenigd mochten worden. Zij hebben er ook om gebeden en geworsteld, dat zij deze bekering en wederkeer niet door hun persoonlijke en kerkelijke hardheid, onbarmhartigheid en ander ongerechtigheden niet zouden belemmeren.

13. Een andere bittere zaak, die een schaduw over de vreugde welke hun voor en in de vrijmaking geschonken werd was dat spoedig na de vrijmaking allerlei twist, conflict, wantrouwen, groepsvorming ontstond. Er waren broeders van verschillende nuance tot vrijmaking gekomen. Broeders die zich in hun denken vooral aan de ideeën van Prof. Schilder oriënteerden. Anderen die gegrepen waren door wat de Proff. Vollenhoven, Dooyeweerd en A. Janse leerden. Nog weer anderen kwamen uit de kringen waarin de beschouwingen en leefwijze van de oude Afgescheidenen het sterkst doorwerkten — de kring van „De Wachter”. En er waren nog anderen. Als het goed was geweest zouden deze allen in hartelijke gemeenschap en openheid en vertrouwen elkaar hebben gezocht om met elkaar, als volkomen gelijkberechtigten, in gesprek, studie, pers, geschrift samen te werken om **allen samen** verder te werken. En dat in de diepe, vaste overtuiging dat men elkaar nodig had, dat men elk voor zich uiteraard de neiging had eenzijdig te zijn, dat men op deze wijze iets moest beleven van wat de Heilige Geest in 1 Kor. 12 leert. Helaas kwam er vaak een zich afzetten tegen elkaar. Dikwijls ten gevolge van een niet verstaan van elkaar. — Met al de gevolgen van wantrouwen, groepsvorming machtsstrijd, conflict, enz., enz.,

14. De vreugde over de vrijmaking wordt voorts ook vertroebeld doordat er nog zo weinig te zien is van ware doorgaande reformatie. Die is immers allereerst een toemenen van de vreze des HEREN. Een al meer betrachten van het recht, een liefhebben van de goedheid; een ootmoedig wandelen met God (Micha 6 : 8). Die is het betrachten van de waarheid in de rechtspraak; een beoefenen van liefde en barmhartigheid jegens elkander; het niet verdrukken van weduwe en wees, van vreemdeling en arme; het niet zinnen in het hart op het ongeluk van zijn broeder (Zach. 7 : 9, 10). Die doorgaande reformatie is, anders gezegd, vóór alles het wegdoen van de „werken des vleses” — veten, twist, afgunst, uitbarstingen van toorn, zelfzucht, tweedracht, partijschappen, nijd — en het gaan groeien aan onze levensboom van de vrucht des Geestes, die o.a. bestaat uit: liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, vriendelijkheid, goedheid, trouw, zachtmoedigheid, zelfbeheersing (Gal. 6 : 19, 21). Zou het gemis van dit allereerste in de doorgaande reformatie niet oorzaak zijn, dat we in de theologie en de principiële politieke bezinning, in de pedagogiek en op ieder ander gebied eigenlijk zo bitter weinig zijn vooruit gekomen ja veeleer zijn achteruit gegaan?

15. Nog een ding wil ik zeggen: er is Gode zij dank elke dag de mogelijkheid van verandering, vernieuwing, bekering. Dit is het wonder van de genade van God en de liefde van Christus dat we al zijn we nog zo diep gezonken en afgedwaald elke dag een nieuw begin mogen maken door de kracht van de Heilige Geest.

Zouden we daarom niet bidden en het dan in het geloof doen?

Vraag om uitleg

Met belangstelling heb ik gelezen, wat over de dissertatie van Dr Douma in OPBOUW geschreven is en overgenomen. Het gaat om een proefschrift, dus allereerst om theologenkost. En dat is mijn vak niet. Op catechisatie kreeg ik, en van stoel krijg ik daar een aftrekseltje van, en in de kerkelijke pers nog wat volksuniversiteitstheologie. Dat wel. En dat is allemaal te begrijpen. Maar de eigenlijke theologie blijft je toch vreemd. Zo vreemd, dat je ouder wordend wel leert om nooit een tekst aan te halen, wanneer je ergens over schrijft. Want dan deugt dat aanhalen toch niet. Dat geldt zelfs voor de mannen van het vak onder elkaar. Ik geloof niet, dat ik ooit een theoloog heb horen erkennen, dat hij het mis had, wanneer hij voor een Schriftplaats werd gesteld. Uit dat alles heb ik wel begrepen, dat de theologie voor gewone mensen een ontoegankelijk gebied is.

De theologendiscussies laat je dan maar voor wat ze zijn. Als de vaklui er zelf niet anders door worden, wat moeten wij dan?

Toch intrigeert je wel eens iets.

Zo uit OPBOUW, wat daar over deze dissertatie stond: afwijzing van de dubbele verkiezing bij K.S.

Op catechisatie leerde mijn Kuypriaanse dominee, dat we de uitverkiezing vooral moesten hanteren in tijden van aanvechting. Ons geloof lag gelukkig verankerd niet in ons geloven, maar in Gods verkiezing. Ik zeg het maar populair. Maar toch... de term „decretum horribile”, die hij ook gebruikte, bracht telkens weer angst. Het is immers grondelooze genade, d.w.z. dat er geen enkele grond voor is. Dus ook niet van geslacht enz. Daardoor werd de veronderstelde wedergeboorte maar een zacht troostprijsje.

Later heeft Ds D. van Dijk in zijn Geestelijke Adviezen, die zo nu en dan in „de Reformatie” verschenen, mij wel geleerd, dat de geloofs-zekerheid niet te vinden was door te piekeren over het uitverkoren-zijn, maar door het geloofsleven. Je weet, dat je je vertrouwen op de Here stelt! Dat is, geloof ik, een goede zaak. Maar ik hoorde onlangs een Chr. Geref. dominee nog weer eens alle soorten van geloof behandelen. En dan blijft er van de geloofs-zekerheid ook niet veel over. Want weten, of je geloof echt geweest is, dat kun je natuurlijk pas achteraf! En wie heeft het zo nu en dan niet moeilijk met zijn geloof? Wat komt er in eigen leven van bekering terecht? En dat ben je zelf nog maar alleen. Maar als je om je heen ziet, merk je wel, dat dat gebrek zelfs kerkelijk is. Het hanteren van de sleutelen des hemelrijks in onze gemeenschap is het dagelijkse beschamende voorbeeld.

De gewone preekpraktijk, die ik heb meege maakt, richt zich naar het geestelijke advies van D. v. D. Daarin is, huiselijk gezegd, de verkiezing een pro memorie-post. Ze is nu eenmaal de hoeksteen van de Gereformeerde theologie, heb ik wel begrepen, maar in het pastorale werk en de evangelisatie doe je er eigenlijk niets mee. Want we hebben niet in „de boeken” kunnen kijken.

Maar als ik me niet vergis, doet de kring van prof. Kamphuis een poging om de verkiezing weer méér in het centrum te stellen. Is dat nu een eis van de theologie, of is het kerkwerk?

Er is een reden, waarom die vraag bij me op komt.

Wanneer de verkiezing echt zo fundamenteel is, intrigeert me, hoe het mogelijk kan zijn, dat de éne vrijgemaakte theoloog een dubbele verkiezing ziet, — dat was dan K.S. — en andere na hem die weer verwerpen: Dr Douma, en naar ik denk ook zijn promotor.

Omdat ik niet in het theologisch denken geschoold ben, kan ik K.S. goed begrijpen. Wanneer je uit een bepaalde „massa” sommigen voor iets goeds uitkiest, dan verwerp je daarmee al de anderen voor dat goede. Vooral wanneer de uitverkiezing „eeuwig” is, naar Gods „raad”. Dat betekent onder ons: „eens en voor goed”.

Tegenover dat „eens en voor goed” staat, dat Paulus vreest, dat hij, na anderen de boodschap gebracht te hebben, zelf nog verloren zou kunnen gaan. Theoretisch wat moeilijk!

Dat is dan de dubbele verkiezing.

Waarom zijn de jongere vrijgemaakte theologen daar nu weer van af gestapt?

Een mens kan er zich toch niets anders bij denken: sommigen van eeuwigheid uitverkoren; een onveranderlijk besluit; dan kan het niet anders of de anderen zijn van eeuwigheid verwerpen.

Toen ik student was, heb ik hier ook wel over

„geboemd”. Mijn vriend, aankomend theoloog, zei: het aanbod van de genade is „serio”, echt gemeend. Dat is een ontwijkend, pastoraal antwoord. Ik geloof een goed antwoord; en in de vrijgemaakte preken, die ik hoor, wordt het zo gesteld.

Maar de theoreticus slaat zijn Aristoteles eens op, en zegt: logisch is je antwoord niet!

Wat zit hier?

Wanneer de post-K.S. theologen nu niet meer van dubbele verkiezing willen weten, ligt daar achter dan een béetje knabbelen aan de theoretische starre begrippen van „eeuwig” en „raad”?

Want eist het serieus nemen van de prediking met haar: „bekeert U” niet, dat er ook theoretisch (theologisch) ruimte moet zijn voor een bekering?

Hebben we hier niet met hetzelfde probleem te maken, als bij het gebed?

„Alle gebeden worden verhoord” is een theologoumenon. De goede gebeden dan! Terwijl we allen uit ervaring weten, dat niet alle gebeden worden verhoord.

Daar zijn wel mooie theoretische redeneringen bij, maar die troosten geen mens, die met het feit zit, dat een bepaald gebed niet wordt verhoord.

De praktijk schuift de mooie theorie opzij.

Zoals ook omgekeerd.

Ik hoorde ds Vink eens over het gebed van Hiskia. Dat was geen vrijgemaakt gebed, zei hij. Want wij zouden zo niet bidden tegen Gods openbaarde wil in. Maar het werd heerlijk verhoord! En Gods raad werd omgebogen door het gebed van een rechtvaardige. Dat veel vermag. Dat moeten we niet weg theoretiseren met: dat gebed en die verhoring lag ook al in Gods raad opgesloten. Want dan vermocht het: **niets!**

Mijn moeilijkheid is dus, dat ik niet helder zie, wat de post-Schilder-theologen willen met het verwerpen van K.S. zijn dubbele verkiezing.

Wat gebeurt hier? Doorbreekt hier het pastorale denken de theorie?

Of wat is anders het diepzinnig onderscheid tussen: „niet verkoren ten goede” en „verkoren ten kwade”? Want daar zie ik de „gekloofde haar” van prof. J. Ridderbos niet eens.

Is het een ijselijk scholasticisme? Of is het evangelisch: de blijde boodschap wordt door niets ingeperkt; de Here wil werkelijk, dat alle mensen, die geloven zalig worden; en Hij is niet de gebondene van Zijn eigen besluit?

Zou U mij en anderen, voor wie zulke termen uit het theologische arsenaal ondoorzichtig zijn, eens willen duidelijk maken, wat hier aan de hand is?

Een beetje ondeugend zou ik willen vragen: We mógen het toch wel weten?

Zeist.

A. P. Muys.

KERKNIEUWS

Beroepen te Zwijndrecht: Ds. H. J. Nijenhuis te Bunschoten-Spakenburg.

Bedankt voor Voorburg: Ds. J. J. Arnold te Amersfoort-West.

Ds. J. P. Moerkoert. De classis Alkmaar-Zaandam heeft ds. J. P. Moerkoert te Alkmaar, voorheen predikant van de kerk te Kananggar (Soemba), op zijn verzoek na gehouden colloquium doctum beroepbaar verklaard in de Geref. kerken in Nederland.

Zoals gemeld was ds. Moerkoert beroepen door de kerk te Maartensdijk, doch de classis Utrecht en ook de Gen. Synode te Amersfoort waren van oordeel, dat hij eerst door een classis in Nederland beroepbaar gesteld diende te worden.

Ds. A. W. Boxman. Op 12 mei is Ds. A. W. Boxman voor de geestelijke verzorging der varenden met het MS Mariscal Lopez van de rederij van Nievelt Goudriaan naar Portugal vertrokken.

Hij wordt begin juni weer in Rotterdam terugverwacht.

P.S. Noord-Holland. De buitengewone P.S. Noord-Holland is ook in de zitting van donderdag 25 mei j.l. niet tot een uitspraak gekomen inzake het besluit van de Generale synode, om Ds. B. J. F. Schoep niet als lid te ontvangen. Na een uitvoerige discussie, en een toelichting van Ds. Schoep op zijn zwijgen ter synode en de inhoud van de „Open Brief”, waarin hij o.m. verklaarde zijn handtekening niet terug te kunnen nemen, werd de zitting geschorst tot zaterdagmorgen 3 juni.

Redactieleden:

Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg,
Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementenprijs

f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

De redactie verzoekt u dringend bij eventuele correspondentie te letten op het nieuwe adres.

Generale synode. In de zittingen van **vrijdag 19 mei** j.l. behandelde de synode de positie der hoogleraren ter synode. De synode besloot om aan het verzoek, de hoogleraren aan de Theologische Hogeschool voortaan niet meer als prae-adviseurs ter synode uit te nodigen, niet te voldoen en de uitspraak van de Generale synode van Kampen 1951, acta art. 13 „de roepende kerk van elke te houden generale synode nodige de hoogleraren der Theologische Hogeschool uit voor eventuele adviezen ongewijzigd te handhaven. Wel sprak de synode uit, dat met ingang van de volgende generale synode vóór de stemming de prae-adviserende stem der hoogleraren niet meer zal worden gevraagd.

Voorts besprak de synode nog een revisie-verzoek tegen een uitspraak van de Generale synode van Rotterdam-Delfshaven betreffende de bezwaren van br. P. T. te A. De verdere behandeling hiervan werd opgeschort.

In besloten zitting werden de volgende deputaten-psalmberijming benoemd:

Primi: ds. J. J. Verleur te Lisse (samenroeper); ds. K. Deddens te Curaçao; dr. J. Douma te Rijnsburg; ds. G. A. Hoekstra te Utrecht-C.; ds. R. Houwen te Hattem; ds. R. Koolstra te Rotterdam-Zuid; ds. A. I. Krijtenburg te Dordrecht; E. B. van Loenen te Rotterdam; M. Lok te Zwolle; prof. H. J. Schilder te Kampen; drs. E. Teunis te Monster en D. Jansz. Zwart te Rotterdam.

Secundi: ds. K. Drost te Gouda; A. de Graaf te Voorschoten; ds. H. D. van Herksen te Heemse; ds. A. Jagersma te Groningen-O.; ds. H. de Jong te Wageningen en T. v. d. Leest te R'dam.

De synode besloot tenslotte om in de week van 21-27 mei niet in plenaire zitting bijeen te komen, daar er diverse rapporten door de commissies moesten worden voorbereid.

ADRESSEN

Tilburg, scriba: T. de Wit, Limbastraat 1, Tilburg, tel. (04250) 71271; **Berkum,** scriba: L. Eilander, Boerendanserweg 10, Zwollerkerspel; **Lisse:** scriba: G. J. Rietkerk, Angelenhorst 5, Sassenheim, tel. (02532) 8564; diakonie: D. van Turenhout, v. d. Veldstraat 74, Lisse, tel. (02530) 3768; **Harlingen,** diakonie: G. de Vries, P. J. Troelstrastraat 57, Harlingen; **Culemborg,** diakonie: W. van Harten, Ravelijnstraat 189, tel. (03450) 3566; **Drachten,** scriba: F. Oldenhuis, Torenstraat 44, Drachten, tel. (05120) 3260; **Ferwerd-Hallum:** boekhoudster: Mej. M. Oevering, Looxmastr. 17, Ferwerd, giro 875733; **Hooghalen,** evangelisatie-comm.: D. Stevens, Schotelkamp 10, Hooghalen.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk